

IVANKA KALINOVA:

Naše morje.

z dvojnega razloga naj vam opišem eno najljubkejših kopališč našega morja! V sladak spomin onim, ki so gledali naše slobodno morje v blaženih otroških letih. Ti ga itak ne bodo pozabili nikdar. Onim pa, ki morja ne poznajo v njegovi veličastni krasoti, naj te vrstice vsaj nekoliko povedo o njegovem veličju in naj budijo ljubezen, gorko ljubezen do tega morja, ki je naše le deloma, a mora postati naše popolnoma!

Baška! Na jugu naše bele Ljubljane — tam daleč, daleč za Krimom — leži otok Krk in na vzhodnem delu tega otoka prijazno morsko kopališče Baška. Kdor hoče iti na Baško in ima toplo jugoslovensko srce, ta že ob pripravi na to pot preboli bolest. Zakaj? Nekaj uric, in vlak bi te pripeljal preko Postojne in Št. Petra v Reko in odtod parnik na Baško. Ne more biti tako. Morali bi preko italijanske meje, zato rajši izberemo daljšo pot čez Karlovec. Kako veseli so nas gledali zavedni Baščani, ko so zvedeli, da nismo šli čez Reko. »Rajši bacite 10 lir v morje, nego da daste eno zaslužit Italijanul« mi je dejal zagorel mož, in izraz njegovih oči je pričal, da bi tudi sam tako storil. Vlak je vozil po gričeviti dolenski pokrajini mimo Novega mesta čez ljubko Belo Krajino. Nekaj posebno prikupljivega imajo ti kraji. Na desni in levi nas spremljajo rodovitni vinogradi, med katerimi so posejane lične zidanice. Na višjih gričih prijazno vabijo bele cerkvice. Med Semičem in Karlovcem je stari grad Ozalj. Na visoki skali se dviguje mogočna starinska stavba, spodaj pa teče Kolpa svojo pot proti Karlovcu. Karlovec je lepo mesto ob stočju Kolpe in Korane. Posebna prijetnost Karlovca je ta, da tam ne primanjkuje sence, ker je povsod dosti drevoredov. Lep je zlasti drevored, ki se razprostira ob prijaznem kopališču na Korani. Nekoliko po polnoči smo se odpeljali iz Karlovca proti Bakru. Vlak skoro do zadnjega kotička napolnjen že od Zagreba sem s potniki, večinoma seljaki.

Neprijazno mrmranje te sprejme, ko vstopiš v temni vlak. Nekdo zapali vžigalico in ti posveti pod nos. V tem ugodnem trenutku pa si srečno opaziš, da ležijo nekateri potniki tudi čez dva sedeža. Najprej bolj rahlo, potem pa vedno manj nežno jih začneš vzpodbujati: »Molim, malo mjesta!« Oni, ki niso tako srečni, da bi imeli dva sedeža, ti kaj radi dajejo pogum: »Le porinite!« No, in slednjič sediš

manj ali bolj udobno tudi ti in vlak hiti in hrope v temno noč. Časih za minute obstoji v medli luči postajnih svetilnic.

Polagoma se je jelo daniti. Najprej so se pričeli jasneje črtati obrisi gorovja na nebu. Skoro da nisi vedel, kdaj so ugašale zvezde druga za drugo. Le posamezne so še gorele na nebu v blestečem žaru. Ne dolgo — in temna noč se je umaknila najkrasnejšemu jutru. Peljali smo se že naprej od Ogulina. Za čuda lepa se mi je zdela pokrajina okrog Delnic. Ime, ki nam zbuja boleost od žalostne smrti ministra Draškoviča. Visoke, temnozelenne smreke spremljajo železniško progo ob desni in levi, ne morda le kratek čas, ampak od postaje do postaje. Okna železniškega voza so bila odprta. Zrak je bil čist, jutranje svež, prepojen od zdravega duha prekrasnih smrek. In pozabil si na enakomerno hreščanje železniškega voza, in prsi so se širile v tem svežem zraku, ki je po prečuti noči tako blagodejno vplival na telo. Na vožnji preko teh lepih gozdov mi je pač tudi prijetno dela misel, da je vse to bogastvo naše, da ima naša ljuba domovina take zaklade. Ob takih mislih je naglo minil čas. Pogled mi je hitel čez lepo Liko, ki se je razprostirala daleč, daleč. Bolj smo se vozili proti Bakru, bolj so se kazali znaki pravega kraškega sveta. Gola skala in kamenje, le tu in tam malo skromnega zelenja.

Postaja Plase! Že doma so me opozorili znanci, da se tukaj po kaže morje. Komaj je vlak dobro potegnil s postaje, se nam je odprl ob levi strani proge prekrasen razgled. Pod nami je ležalo, še komaj zbujeno iz svojih sanj, naše morje. Obala je tu jako členovita in morje tvori vse polne malih zalivov. Tako blizu in vendar tako daleč so se svetile bele hiše Reke in Opatije. Vsi smo stali ob oknih, a zdelo se mi je, da je vkljub prekrasnemu pogledu ležala v vseh tajna boleost. Oh, ko bi nam oko smelo hiteti tja preko Reke in Opatije z zavestjo, da beli (srbski) orel razprostira svoja krila tudi čez ta lepi svet!

Slednjič smo se ustavili na Bakru. Zdaj nas je čakal najhujši del vožnje. Visoko nad morjem leži bakarska postaja. Do mesta Bakra ob pristanišču se pelješ lahko za drag denar po slabi cesti, ki je pokrita za ped visoko s prahom. Prideš pa lahko tudi po bližnjici. To je pot, ki se ti ne zdi ravno prehuda, ako si pripravljen za turistovsko partijo. Obe poti sem spoznala, prvo dol, drugo gor. In obakrat me je pograbila strupena jeza nad naše zavratne sosede, ki so nam vzeli naša lepa, ugodna pristanišča. No, prebili smo tudi to pot in se ukrcali na parnik »Nehaj«. In sedaj nas je sprejelo sinje morje, in utrujeni in izmučeni od dolgotrajne vožnje smo tako radi pripustili,

da nas je objel ves njegov sladki čar. Le toliko vetra je bilo, da je blažil že vroče solnčne žarke, sicer pa je bila gladina mirna in čudovito krasna, ko se je le lažno gibala v zlatem solnčnem soju. Parnik se je ustavil po 10 minutah vožnje v Kraljevici. Tu smo videli našo veliko vojno ladjo »Jugosloven Prvi«. Za Kraljevico je prišla Cirkvenica, potem Selce; lepa, prijazna kopališča. Potniki so zapuščali parnik, drugi so vstopali; mahanje belih robcev na parniku, na pristanišču. V daljavi so se belile bele jadrenice, tako lepe na modri, svetlikajoči se gladini. Nad blestečo gladino pa druge jadrenice, še lepše od prvih, beli galebi. Od Selc je rezal parnik dolgo pot do otoka Krka. »Koji potuje na Vrbnik! Molim kartel« se je čul po ladji enoličen glas, ki se je enakomerno ponavljal z malo razliko imena ob vsaki postaji. Vredno je, da omenimo Vrbnik. Parnik se je ustavil na sredi morja. Od obale sem so pripluli čolnički in po majhni lestvi so splezali potniki z našega velikega parobroda v čolničke. Po isti poti so drugi potniki prišli na naš parnik. Mi smo pluli dalje, čolnički pa so se bližali Vrbniku. Kraj leži visoko nad morjem na strmi, popolnoma nepristopni skali. Nič pristanišča, še mali čolnički imajo komaj toliko nizke obale, da pristanejo. Toda krasen je pogled z morja na to selo, ki je liki sokolovo gnezdo postavljeno na strmo skalo, ob katero butajo že stoletja razljučeni valovi ali pa jo božajoč poljubujejo v mehkem solnčnem žaru. Pristali smo potem še ob hrvatskem Primorju v Novem in Senju. Okolica mesta Novega ima mnogo lepih vil, Senj pa ima značaj utrjenega mesta. In zopet smo zapustili senjsko pristanišče in odpluli proti koncu našega potovanja — proti Baški.

Večina potnikov tega parnika je bila namenjena v Baško. Zato se je začelo sedaj živahno gibanje. Zbirali smo prtljago, izpraševali one, ki so že bili na Baški in se nestrpno ozirali preko parnikove ograje! Nič! Parnik je zavil okrog malega rtiča, sirena je zatulila, v prijaznem zalivu smo zdajci zagledali Baško. Lepa je z morja. Stare, ozke hiše se vrste v polkrogu okrog zaliva, nad Baško pa kakor prst božji med belimi skalami zvonik sv. Janeza. »Naše groblje! Da lahko gledamo na more!« nam je pojasnil mornar, ki nas je peljal z jadrenico do hotela »Velebit« in videlo se mu je, da je kot Baščan ponosen na svoje pokopališče. Sprejel nas je lastnik hotela »Velebit«, Ante Tudor, mož, ki je prebil mnogo za svojo narodnost med svetovno vojno. Čez dober četrt ure so že sprali morski valovi ves bakarski prah z nas in nas prijetno osvežili. Še isti večer nam je prinesel tako zaželjeni dež, ki smo ga v Ljubljani zaman čakali. Uh, kako je žvižgala burja okrog oglov, kako so bliski za hip razsvetlili temno morje,

ki je razljučeno zaganjalo svoje jezne valove ob bregove! Tudi drugo jutro se morje še ni umirilo. A tudi v svoji jezi je bilo veličastno lepo. Saj se je nad razburkanimi valovi bočilo jasno nebo, in v solnčnem soju tudi peneči se valovi niso zbužali tolike groze. Videla sem morje tudi tak viharen dan, da so zakrivali nebo črni, grozeči oblaki in je bil ves Velebit zavit v temne, neprodorne megle prav do dna. Bliski so razsvetljevali obzorje in širno morsko plan, grom je bučal in glasovita senjska burja je razvijala svojo moč, da si le počasi prišel naprej. In morje! Bele krone so imeli valovi in tam nekje iz globine so prišumeli na breg, kakor bi jih podila iz dna razljučena pošast, in vsa obala je bila od peneče se vode okrašena z belim robom. Bolj proti sredi se je voda svetila, a tam ob znožju Velebita pa je prihajalo morje črno in strahotno. Strašno si, morje, ob urah svojega srda, a tudi takrat tako veličastno in lepo!

A vedno se ne srdiš. Kako krasno si, ko se zbudiš ob jutranji zori iz svojega sna! Le rahli valčki se zibljejo na sinji gladini in šepečejo pravljice, tajne, sladke, pravljice o lepoti stvarstva božjega! Mirno plovejo bele jadrenice in čolnički po morski gladini. Tujci se vozijo na otok Pervič k svetilniku ali v Robinzonov zaliv; vsak si hoče ogledati lepe kraje. V kopališču pred našim »Velebitom« pa je vse živo. Največ letoviščarjev leži na vročem pesku in se greje in peče na solncu. Nič ne de, če se olupí vsa koža, če se celo delajo na životu skeleče rane. Nič ne de, vsaj ne bo nihče dvomil v Ljubljani, da so prebili počitnice na jugu. Drugi pa se bolj radi izročajo morskim valovom. Smelejši plavači plavajo bolj daleč vun na morje, a drugi plavajo, skačejo, ležijo ali sedijo ob bližini brega in uživajo vso prijetnost morskih valov. Prijetne urice imajo tu otroci. V pisanih škropljivih pilnicah in lončkih prinašajo najmanjši vodo in pesek, stikajo za drobnimi polžki in se kosajo, kdo bo našel lepše, okroglejše kamenčke. Večji se z manjšo ali večjo vztrajnostjo učijo plavanja, a vsi znanci se vesele njihovega uspeha, kadar splavajo. In tako so se zabavali dan na dan vsi moji mali ljubljenci v Baški, od malega prijetnega Jurčka do ljubko prikupljive Marte in zvedave Hrvatice Verice, ki je hotela poznati »majko i tato« vsakega baškega gosta.

Popoldne po kopeli smo navadno napravili izprehod v baško okolico. Najlepši je bil oni na pokopališče. Dobro pol ure prideš po strmi, jako kameniti poti na pokopališče. Po tem ostrem kamenju nosijo mrličje, da izroče zemlji, kar je njenega. V Baški ne zabijejo krste v stanovanju umrlega, ker so hišice premajhne, da bi se mogli obračati z rakvijo. Mrliča prineso v rjuho zavitega pred večna vrata

in na cesti zabijejo krsto. Na svoje pokopališče pa so Baščani prav ponosni. Še nas tujce je prevzela lepota tega kraja. Okrog cerkvice sv. Janeza Krstitelja se vrste grobovi s krasnimi kamenitimi spomeniki, katerih napisi govorijo o iskreni domovinski ljubezni tega pri- kupljivega naroda in o trdni veri v brezkončno srečo večnosti. Pa če postojiš pri tem ali onem grobu, od povsod se nudi tako krasen pogled na sinje morje, da se ti skoro zdi, kakor ne bi bilo večno spanje tu tako težko. Proti večeru so vedno domačini na pokopališču. Kako sem tu gori vzljubila ta zavedni narod. Pripovedovali so nam, koliko ljudi je pobrala strašna hripa in legar v minulih letih. Niso imeli svojega zdravnika, edino italijanski zdravnik je bil v 4 ure od daljenem Krku. In ta? »Naj pogine ta narod!« tako je baje dejal in kamenite jame pri sv. Janezu so se polnile bolj in bolj. Težko sem stopala tisti večer od sv. Janeza dol. Pri nas nismo toliko trpeli za svojo narodno zavest in vendar, koliko tožb ob vsaki majhni nepriliki, ob vsakem nedostatku!

Radi smo hodili tujci ob nedeljah v Baški k službi božji. Daruje se namreč sv. maša v staroslovenskem jeziku. Na koru so peli otroci, a po vsej cerkvi je pelo tudi ljudstvo. Petje je sicer enolično, a vendar vplivajo na dušo te vsem razumljive prošnje naroda. Lepe so se mi zdele pesmi v čast Materi božji, v katerih tudi svoj rod in domovino radi priporočajo varstvu Marijinemu. Sploh je tam doli češčenje Matere božje jako v čisljih. Ne gre mi iz spomina ljuba, sivolasa starka pri lepi romarski cerkvi pri »Mariji Snežni«. Vprašali smo jo, če smemo pogledati cerkev. Z materinsko ljubeznivostjo me je po- vedla v cerkev, rekoč: »Zlatno moje, pojdite k Mariji, ona nam sve daval!«

Baščani nimajo mnogo, s čimer bi bogateli. Polja in njiv je silno malo. Pač pa je podnebje toliko ugodno, da lahko pridelujejo v enem letu ječmen in koruzo. Sicer pa jim da še največ dobička vino in paradižniki, katero blago izpečavajo preko morja na jadrenicah in dovažajo domov druga živila. Vinske loze se razprostirajo po dolini, ne kakor pri nas vinogradi po gričih. Ovac rede precej in radi po- hvalijo domači ovčji sir. Kot tovarna žival jim služi osel; krav je v Baški malo, več pa v sosednjih vaseh Jurandvor in Batomalj. Mnogo se pečajo z ribarstvom; ribe izvažajo sveže in nasoljene. Žene predejo volno na posebne vrste ročnem kolovratu kar pred hišami.

Dober narod biva v Baški. Tožbe in kletve ne čuješ iz njihovih ust, do svojih ljudi, t. j. tujcev-Slovanov so prikupljivi in zaupljivi, a eno sovraštvo jim tli v srcu: želja po obračunu z Italijanom.

Dnevi so potekali in bližalo se je slovo od morja. Ob odhodu iz kopališča se začutijo gostje — če ne prej — kakor skupna družina. Vsi gredo k parniku, si ob slovesu stiskajo roke, se poslavljajo prijaznih oči in mahajo z belimi robci — vedno in vedno še, dokler ne izgine ponosni parnik iz Baškega zaliva. In zopet nas objame ves čar božanstvenega morja in zraven prihajajo spomini, še skoro lepši od resnice. Še enkrat gledamo kraje našega Primorja, še enkrat uživamo vso lepoto morske vožnje ob lepem dnevu — in še enkrat požiramo neznosni bakarski prah. Na večer pa sedimo v vlaku, ki nas odpelje proti Karlovcu in potem dalje proti beli Ljubljani. Krasna mesečna noč že razliva svoj tajinstveni čar preko snivajočega morja, ko hrope vlak proti postaji Plase. In glej! Kakor bajka se mi zdi pogled, ki se mi nudi. Lunin svit odseva liki srebrn pas na morski gladini in tam v daljini ob morski obali dve skupini lučic, ena manjša, druga večja. Kako to miglja, kako se leskeče, kako omamlja tvoj pogled! Tiho je v železniškem vozu in v to tihoto dahne nekdo, komaj slišno kakor vzdih: »Reka in Opatija!« Nihče se ne zavzame, le oči zro nepremično v ono prelestno svetlikanje lučic in v veliko, nad vse svetlo zvezdo na jasnem nebu. Srce pa v tej uri trdno veruje v ono veliko jasno zvezdo sreče in svobode, katera zasiže nam vsem, ki smo Jugoslovenci!

Palček.

Palček skakalček
poreden je bil,
luno je klical,
zvezde lovil.

Luna se skrila
je za oblak,
zvezda vtonila
v jutranji mrak.

Ko na nebo se je
dan prismejal,
palček skakalček
sam je ostal.

Ivan Albrecht.

